

که سایه تیه کی گهوره له تویی چهند لاپه ره ی بچوو کدا
ماموستا ره حماني محهمه ديان (۱۳۲۲ - ۱۳۹۵)

دوو مانگیک له من گهوره تر بوو، به لام ئه ونده ی دوو دهیه له پیش منه وه بوو؛ تیگه یشتوو تر، دووربین تر، دهست و دل پاکتر، هیدی و هیمن تر و له گهل خه لک میهره بان تر. رووخوش و دم به پیکه نین بوو، خه لکی خوش دهویست و رق و کینه ی کهسی له دلدنا نه بوو؛ ئه وه دهرسیکی گهوره بوو بو من و زوری دیکه ی وهک من: ئه گهر خه لکت خوش بویت ناتوانی تووره و تووسن و رق ئه ستوور بیت، ئه ئاو وئاگره پیکه وه ناحاوینه وه؛ ته نانه ت له گهل دوژمنیش ئه گهری پیکه اتن و ئاشتبوونه وه هه یه - ئه وانه یه له دوستانیه تی ره حماني محهمه ديان فیری بووم، جا ره چاوم کرد یان نا، مه سه له یه کی دیکه یه .

له بوکان، ئه و سه یه عه بدوللای کازمی سه ره مه شقم بوون. ده مو یست وهک ئه وان بم، وهک ئه وان هه لس و کهوت بکه م و وهک ئه وان هیمن و له سه رخو بم. ناغای کازمیش هیدی هیدی، جگه ره به لای لئوه وه ده هات و ده چوو بی ئه وه ی هه ست به بوونی و رابردنی بکه یت، به لام ئه و بوونه، له قوتابخانه دا به باشی ههستی پیده کرا: ماموستایه کی دلسوز و کهسیکی شوین دانهر. ره حمانی ش و او بوو.

روژی ۱۳۲۲/۹/۱۱ له بوکان له دایک بوو. له شه ش سالی دا چوو قوتابخانه، له ۱۳۳۴ دا چوو ده بیرستانی که شاهه رزی بوکان، که بو ماوه ی چهند سالیکی له قه لای سه ردار دامه زرا و دواتر داخرا.

هه ره له میرمندا لیه وه سه ری له نیو روژنامه و کتیبدا بوو به لام خو ی و ا پیشان نه ده دا. کتیب له بن باخه ل نه ده چوو خیا بان و خو ی پی هه لئه ده که یشا. کاتی من له سالی ۱۳۵۱ دا هه ندیک جوزوه ی چه پیم له تارانه وه هینایه بوکان و دام به پینج کهس بیخویننه وه، یه کیان ئه و بوو. پاشان که گیرام و له زیندانی کومیته ی دژی خه رابکاری تاران شوینی شار دنه وه ی جوزوه کانم درکاند، زور به تهنگی ئه وه وه بووم ئه و چهند کهسه تیوه نه تلین و نه گیرین، باسم نه کردن و 'تاوان!' کهم له ئه ستوی خو م و کاکمدا هیشته وه. له یه کهم چاوپیکه وتنی حوزوو ریمدا له گهل دایکم له زیندانی قزل قه لعه، کاتی چووم ماچی بکه م له بن گو ییدا به ئه سپایی گوتم "ناوی ره حمانم نه بر دووه". هه مان کارم کاتی خودا حافزی کرد و گوتم "ناوی ئه شه ریم نه بر دووه". ره حمان و محهمه دی ئه شه ری دوو له و پینج کهسه بوون و جوزوه کانم پی دا بوون؛ یادیان به خیر بیت! یاد ی دایکی هه ژاری شم به خیر، که په یامه کانی

گه‌یاندبووه جی و ساواکی هاری په‌هله‌وی به‌مه‌سه‌له‌که‌ی نه‌زانی و نه‌چوو‌ه سۆراغیان، ده‌نا له‌ئازادبوونمدا شه‌رمه‌زار و سه‌ردانه‌وی‌وی هه‌ردوولا و که‌س و کاریان و خه‌ل‌کیش ده‌بووم.

په‌رحمان مرۆف‌تیکی پێشکه‌وتنه‌خواز و خاوه‌ن پرۆای سیاسی بوو به‌لام لایه‌نگری له‌ رێکه‌راوه‌یه‌کی تایبه‌تی سیاسی نه‌ده‌کرد. له‌ سالانی ده‌سه‌لاتی حزبه‌ سیاسییه‌کاندا له‌ بۆکانی دوا‌ی شو‌رش، له‌گه‌ڵ هه‌موویان به‌ ریزه‌وه‌ ده‌جوولایه‌وه‌ و دژایه‌تی هه‌چکامیانی نه‌ده‌کرد. باوه‌ر ناکه‌م ئه‌وانیش هه‌رگیز کیشه‌یه‌کیان له‌گه‌ڵیدا بووبیت. له‌و سالانه‌دا هه‌لو‌بستێکی ئه‌وتو بۆ که‌سانی به‌رپرس هاسان نه‌ده‌چوو‌ه سه‌ر، کاریک که‌ ئه‌و کردی، نیشانه‌ی تیگه‌یشته‌ویی و لێزانی له‌ راستیدا هونه‌ریکی گه‌وره‌ بوو که‌ نواندی. به‌لام هونه‌ری گه‌وره‌تری په‌رحمان راگرتن و پاراستنی په‌یوه‌ندی باشی کۆمه‌لایه‌تی له‌گه‌ڵ خه‌ل‌کی ئاسایی شار و دی بوو:

1. تازه له‌ قوتابخانه‌ و دانشسه‌رای که‌شاوه‌ری ورمی هاتبووه‌ ده‌ر، که‌ له‌ سالێ ۱۳۴۱ دا بوو به‌ مامۆستای قوتابخانه‌ی گون‌دی دونه‌گوز و سالیک دواتر، بۆ یه‌که‌م جار قوتابخانه‌ی له‌ گون‌دی کولته‌په‌ی نزیک بۆکان کرده‌وه‌ و چه‌ند سالیک ده‌رسی تیدا گوته‌وه‌. مامۆستایی قوتابخانه‌ی گون‌د ئه‌زموونیک‌ی باشی بۆ په‌یوه‌ندی کۆمه‌لایه‌تی و هه‌لس و که‌وت له‌گه‌ڵ مندا‌ل و گه‌وره‌ پیدابوو و جگه‌ له‌ دایک و باوکی قوتابییه‌کان، له‌ مزگه‌وت و ما‌له‌ ئاغادا که‌وتبووه‌ په‌یوه‌ندی راسته‌وخۆی کۆمه‌لانی خه‌ل‌که‌وه‌.

2. ئه‌و په‌یوه‌ندییه‌، کاتی به‌رفراوانتر بووه‌وه‌، که‌ له‌ ده‌رس گوته‌وه‌ی قوتابخانه‌وه‌ گه‌یشته‌ کارکردن له‌ ئیداره‌ی ئاموزش و په‌روه‌رش‌ی بۆکان و له‌ویدا بوو که‌ خونه‌ی نه‌ریته‌ ئه‌خلاقیه‌ باشه‌کانی که‌وته‌ گو‌نگیری. که‌سایه‌تی شامیلی ئه‌و بواری فراوانتر له‌ گون‌دی ده‌ویست: کار له‌ ناوشار. سه‌ره‌تا وه‌ک "راهنمای تعلیماتی سپای دانش"، له‌گه‌ڵ خه‌ل‌کی ناوچه‌ و خه‌ل‌کانی غه‌یره‌ خو‌جی یی که‌وته‌ په‌یوه‌ندییه‌وه‌ و لای سپای دانشی باکوور و باشووری ئێران که‌ نێررابوونه‌ بۆکان و که‌س و کاریان که‌ سه‌ردانیان ده‌کردن، بوو به‌ نوینه‌ری سه‌لامه‌تی ئه‌خلاق‌ی و ده‌ست و د‌ل پاک‌ی نه‌ک هه‌ر خۆی به‌ل‌کوو ئیداره‌یه‌ک و به‌گه‌شتی خه‌ل‌کی کوردستان. که‌م نه‌بوون ئه‌و بێگانانه‌ی وا ئه‌و سالانه‌ له‌ هاتنی کوردستان و ژبانی ناو کوردان در‌د‌و‌نگ بوون و ته‌نانه‌ت لێی ده‌ترسان.

له‌ سه‌فه‌ریکی دووکه‌سیماندا بۆ ئیسه‌فه‌هان و شیراز و ئابادان (نه‌ورۆزی سالێ ۱۳۴۸)، پێش ئه‌وه‌ی بگه‌ینه‌ ئیسه‌فه‌هان، ئه‌ندامیک‌ی پێشووی سپای دانش له‌ بۆکان که‌ خه‌ل‌کی ئیسه‌فه‌هان بوو، له‌ قاوه‌خانه‌یه‌کی سه‌ر رێگای هه‌ردوولامان، به‌هه‌ل‌که‌وت چاوی به‌ په‌رحمان که‌وت و ئیتر ده‌ستی له‌ کۆ‌ل نه‌کر‌دینه‌وه‌. نه‌ک هه‌ر له‌ ئیسه‌فه‌هان هاته‌ هه‌وتیله‌که‌مان و بانگه‌یشته‌ی مالی خو‌یانی کردین، به‌ل‌کوو، سه‌ره‌رای

دژایه تیکردنی رحمان، که له ههموو ژیانیدا به تهوازوع و چاوتیری و بی تهوه ققوعی ژیا، یهک روژی تهواو ترومبیلیکی خویانی به شوڤیرهوه خسته بهر دستمان بو ئهوهی ههموو ئیسفه هانمان بگیریت و بمانگه رینتهوه هوتیله که مان. کابرای ئیسفه هانی چیتر له بوکان نه مابوو و له بهرانبهر ئهوه خزمته دا ئه رککی له رحمان نه ده خوازی، تهنیا میهره بانی و دلسوز بیهکانی رحمان نمهک گیری کردبوو و خوی و بنه ماله که هی دهیانویست به شیوه یهک پاداشی چاکهکانی بده نه وه. کهس و کاری کابرا بو یان ده گنیر اینه وه چون پیش هانتی کوره که بیان بو کوردستان ترسیان له دل نیشتبوو و تهنا هت له سه لامهت مانه وهی دلنیا نه بوون، به لام یارمهتی و پشتگیری رحمان و دلفراوانی فرمانبهرانی ئیداره ی ئاموزش و پهروه رشی بوکان و میوانداری خه لکی گونده که، بوچوونی گو ریبوون به شیوه یهک که دوا ی گه رانه وهی کوره که شیان ریزیان له خه لکی کوردستان ده گرت و ئه وه میان به میوانداری کردنی ئیمه پیشان ده دا. من ههروه ها شاهیدی میهره بانیه کی هاوچه شن بووم که دایکی سپای دانشیکی گوندی یهنگیجه ی بوکان ده رحه ق به و خه لکی گونده که ده ریده بری، ئه وان خه لکی گیلان بوون.

3. جگه له کاری سپای دانش، که چوار سالی خایاند، خزمهتی سه ره کیی رحمان له ئیداره ی ئاموزش و پهروه رشا به خه لکی شار و گوندی ناوچه ی بوکان بوو. چ وهک بهرپرسی دارایی 'کومینه پیکاربا بیسوادی' (۱۳۴۸) و چ وهک بهرپرسی 'نیمتیحانات' ی ناوچه ی بوکان. ئه رکیک که تا سالی ۱۳۷۳ دریزه ی کیشا و تیدا زیاترین خزمهتی به خه لک کرد.

له ماوه ی کار له ئیداره ی ئاموزش و پهروه رشا بوو که له گه ل خاتوو مریم ئیسماعیلی پهیمانی هاوسه ری بهست (۱۳۴۹) و له سالی ۱۳۵۱ و ۵۵ دا بوو به باوکی دوو کوری میهره بان و دلپاک (نازاد و ئه مهجد).

4. له بشیوی و ره شبگیر بیهکانی دوا ی شو رشی ۱۳۵۷ دا، رحمان گیرا و به ناحه ق. وهک ههزاران کوردی دیکه، خرایه زیندانه وه. سی مانگی سالی ۱۳۶۱ ی له زیندانی بوکان و مهراغه تپه ر کرد. راست له و روژانه دا خه لخال جهلاد ته شریفی ناشه ریفی هینایه بوکان و تهنیا بهخت و ئیقبال به فریایه وه هات که نه کهوته بهر تیغی ئه و خوین مژه ناپاکه. من ئه و روژه ره شانم له بیره که چون ههموو بنه ماله و دوستهکانی به نیکه رانییه وه دهیانروانییه چاره نو سه نادیاره که هی و دهیانزانی مه رگ و ژیانی ئه و و زوریکی دیکه ی دهسته سه رکراو، به ئاماژه یه کی ساکاری ئه و نامر و قه وه به ستر او ه.

5. قوناغیگی نویی ژیانی رحمان ئەودەمە دەستی پیکرد که لەکار و خزمەتی فەرھەنگی خانەنشین کرا (۱۳۷۳) و لە ھەرەتی کالمی و توانادا نیررایەوہ مالی خوی. ئەوینی خزمەت و باوەر بەخەڵک لە لایەک و ئیعتیمادی مامۆستایان و ھاوکارانی لە ئیدارەیی ئاموزش و پەرورشی بۆکان لە لایەکی تر، نەیانھێشت تەسلیمی ئەو خانەنشینییە نەخوازراوە بێت. ئەمجار گۆرەپانیکی تازەیی بۆ کار و خزمەتی خەڵک دۆزییەوہ و ھەتا دواڕۆژەکانی ژیانی وەک بەرپرسی 'کانون بازنشستگان آموزش و پرورش بوکان' (۱۳۷۸ تا ۱۳۸۴) و 'مدیرعامل شرکت تعاونی اعتبارات فرهنگیان بوکان' (۱۳۸۴ تا ۱۳۹۳) بە شیوہی خۆبەخشیانە، کار و خزمەتی بیدریغی بە فەرمانبەرانی خانەنشینی ئاموزش و پەرورشی شار و دی کرد.

6. لە سالانی کۆتایی ژياندا، رحمان بەرھەمی ئەو ھەموو ئەزمونە تاکەکەسییەیی کردە کاریکی گشتگیر و ھەمەلایەنی. ئەو، کە لە سالانی سەرھتای کارکردن لە ئاموزش و پەرورشی بۆکاندا، وتاریکی لەسەر گوندەکانی دەورووبەری بۆکان نووسیوو و ھاوڕۆی لەگەڵ نەخشە و رینگاوبانی گوندەکان ئاراستەیی ئیدارەیی ئاموزش و پەرورشی ورمی و وەزارەتخانەیی تارانێ کردبوو، چەند سالیکی پێش کۆچی دواپەسەیی کەوتە بیری بۆکرەنەوہی بەلگەنامە ئیدارییی و کۆمەلایەنتییەکان و لە ماوہی پینچ سالدا دووبەرگ کتیبی بەلگەنامەیی سەبارەت بە ژيانی سیاسی- کۆمەلایەتی – فەرھەنگی شاری بۆکان و ناوچەیی دەورووبەری نووسی ("بۆکان لە سەرھەیی بیستەمدا"، چاپی بنکەیی بۆکرەنەوہی کۆلەپشتی، تاران؛ بەرگی یەکەم سالی ۱۳۸۹ و بەرگی دووھەم سالی ۱۳۹۴).

لە کتیبەکاندا بە چاویلکەیی چینیایەتی سەیری میژووی پرودووەکانی کردبوو و گەلێک چەواشەکارییی سەبارەت بە پراپەرییی خەڵکی بۆکان و وەرزیارانی ناوچەیی فەیزوولابەگییی سالانی ۱۳۳۱ و ۱۳۳۲ی بۆکانی راست کردوہ. ھەر ئەو ھەلۆیست گرتەھشی بوو ھۆی دژایەتی نواندنی لایەنگرانی سیستەمی کۆنی دەرەبەگی، بەلام ئەو کۆلی نەدا و بە شوین بەرگی یەکەمدا بەرگی دووھەمیشی بۆکرەوہ.

رحمان گەلێک بەرنامە و پلانی بۆ کارەکانی دواڕۆژ بە تاییەت بەرگی سێھەمی کتیبەکە دارشتبوو و بەتەمابوو پروناکی بخاتە سەر ھەندیک لایەنی تاریکی دیکەیی میژووی شارەکە، بەلام بەداخوہ عیفریتی مەرگ قەلەمە خزمەتگوزارەکەیی شکاند و بە لەدەستچوونی رحمانی محەمەدیان، کوردستان میژوونوسیکی راستگو و

که سایه تیبیه کی جیگه ی ریژی خوی لهده ست دا. هیوادارم دایکی نیشتمان جیگه ی بهتالی ئه و به روله ی خزمه تگوزار و دلسوزی تر پر بکاته وه.

7. دوایین کاری فسر ههنگی ماموستا رحمان، ناماده کردنی کتیبی "مشاعرنامه" ی فهیله سووفی کورد 'شیخ حهسه نی مهولاناوایی' بوو. دهقی شیعره کان له به یازیکی دهستووسی باوکی کاک رحمان واته نهمر حاجی محمه د رهشید محمه دیان وه رگیر ابو و له بهرگی دووه می کتیبی 'بوکان لهسه ده ی بیسته مدا' به لئینی بلاوکر دنه وه ی به خوینه ران دابوو. کاک رحمان ئه و کتیبه ی به یارمه تی ماموستا حه مه ده مین شاسه نهم و چه ندکه سی شاره زای دیکه گه یان دیوو ه قوناغه کانی کوتایی و سه ره تایی بو نووسیوو، که نه خوشی شیرپه نجه به ربینگی پیگرت و کاتی کاک حه مه ده مین دوایین دهقی ناماده کراوی نارده وه بو، ئیتر روژانی کوتایی ژیانی بوو و نه یوانی کتیبه که به چاپکراوی ببینیت. هیوادارم خوشک و براکانی کاک رحمان ده ره تانی پیویست بو چاپ و بلاوکر دنه وه ی ئه و کتیبه به نرخه پیک به یینن که یادگاری کاری هاوبه شی باوک و برا هونه رمه نده که ی خو یانه.

من که ئیستا چل سالی که له بوکان نه ماوم، دووراودوور هه والی خزمه ته پاک و بیگه رده کانی ده بیسمه وه. له ماوه ی نه خوشی تا کوچه بی واده که شهیدا چه نده ها نمونه ی باشی کاری ئه وم له زمانی خه لک بیسته وه. ناگاداریش بووم که ئه و خه لکه به ئه مه که چون بو ی به داخه وه بوون و فرمیسکیان بو رشت. رحمان بی ئیددیعا خزمه تی نیشتمان و خه لکه که ی ده کرد و پاداشی خوی له خه لک وه رگرت ه وه.

نیشتمان هه رکه سی بو ی بمری، نهمرد
له شی سه ر دوشه که هه یچ به هری نه برد
(ماموستا هه ژار)

کوتایی قسه: له هه موو ئه و ۷۲ ساله دا که رحمان و من خزم و هاوری گه لیک نزیک ی به کتر بووین، له گه لیدا نه چوومه شوینیک که ریژی لی نه گیریت و به ئیحترامه وه هه لسو که وتی له گه ل نه کریت. ئه و بی ئه وه ی هه ولی له پینا و بدات، ریژ و ئیحتیرامی خه لکی به ره و خوی راده کیشا. هوکاری ئه و ده سه که وته مه زنه کومه لایه تیبیه هه یچ نه بوو جگه له دلسوزی و ده ست پاکی و خوشه ویستی خه لک. ئه و به تنگی هه موو که سی که وه بوو و خه می هه موو که سی ده خوارد بی ئه وه ی چاوه روانی پاداشیک بیت. خه لکیش پیشانیاندا که پیده زانن.

لهبیرمه کاتی له سالی ۱۳۴۴ دا هاورئ لهگه‌ل ههندیکی تر له مامۆستایانی کوردستان شاربه‌دهر کرام و نیررامه ئه‌راک، هه‌بوون کهسانیک که ته‌نانه‌ت خۆیان له قهرهم نه‌ده‌دا. به‌لام ره‌حمان به‌ ترومبیلی خۆی هاورئ لهگه‌ل چه‌ند براده‌ری خۆشه‌ویستی دیکه‌مان تا شاری ته‌وریز لهگه‌لم هات، شه‌و پیکه‌وه چه‌وینه ره‌ستورانیکی خۆش و له هوتیلنیک ماینه‌وه، رۆژی دواتر منیان به‌ری کرد بو تاران و خۆیان گه‌رانه‌وه بوکان. ئه‌وه و سه‌دان شتی دیکه‌ی هاوچه‌شن یادگار و بیره‌وه‌ری به‌جیماوی ره‌حمانن لای من. زوربه‌ی ئه‌و کتیب و گو‌فارانه‌ی چاپی ناوخۆ که ئیستا له مالمدان، ئه‌و له ئیرانه‌وه بو‌ی ناردووم. مه‌رگی ئه‌و دوا‌ی مه‌رگی کاکم گه‌وره‌ترین بو‌شایی له ژیانمدا پیک هیناوه. پیم سه‌یره چه‌ون به‌رگه‌ی ئه‌و دوو خه‌مه‌م گرتووه و تا که‌نگی ده‌توانم به‌و باره‌ گرانه‌وه بمینم و نه‌که‌وم. هیوادارم زور نه‌بیت.

یادی مامۆستا ره‌حمانی محمه‌دیان، نووسه‌ر، میژوونووس و که‌سایه‌تی گه‌وره‌ی کۆمه‌لایه‌تی به‌خیر بیت!

ئهنه‌ر سولتانی

۲۰۱۶/۱۰/۳